

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Юридичний факультет
Кафедра історії держави, права та політико-правових учень

**МІСЦЕ І РОЛЬ ВИДАТНИХ ВИПУСКНИКІВ
ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
В НАЦІОНАЛЬНІЙ
ТА ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІСТОРІЇ**

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської наукової конференції**

25 квітня 2024 р.
м. Львів

Випуск 4

Львів – 2024

Рекомендовано до друку кафедрою історії, держави та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Протокол №11 від 24 квітня 2024 р.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Відповідальність за зміст публікацій, точність наведених фактів, інших відомостей покладено на авторів. Наведені авторами думки і висновки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії.

Редколегія випуску:

- Бойко Ігор Йосипович**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка;
- Кобилецький Микола Мар'янович**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного та фінансового права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка;
- Тищик Борис Йосипович**, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, заслужений юрист України;
- Кольбенко Андрій Володимирович**, кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка
- Шевчук Ліліана Едуардівна**, кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.
- Моряк-Протопопова Христина Миколаївна**, кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.

М 47

«Місце і роль видатних випускників юридичного факультету Львівського університету в національній та європейській історії»: збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції (м. Львів, 25 квітня 2024 р.) / І. Й. Бойко (голова редколегії), Ю. В. Олійник (відп. секр.). – Львів, 2024. – Вип. 4. – 332 с.

У збірнику представлено стислий виклад наукових статей, які доповідалися на Міжнародній науковій конференції «Місце і роль видатних випускників юридичного факультету Львівського університету в національній та європейській історії».

Для науковців, аспірантів, студентів, усіх тих, хто цікавиться історією держави і права України.

УДК 378.4.063.016:34|(477.83-25)

- © Кафедра історії держави, права та політико-правових учень Львівського національного університету імені Івана Франка, 2024
- © Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2024
- © Львівський національний університет імені Івана Франка, 2024

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО ПРО МІСЦЕ І РОЛЬ ВИДАТНИХ ВИПУСКНИКІВ ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІСТОРІЇ	5
---	---

НАУКОВІ СТАТТІ

<i>Тищик Б.</i> АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ ТА ДЕРЖАВНИЙ ДІЯЧ, ДОКТОР ПРАВА, АДВОКАТ, ПИСЬМЕННИК.....	14
<i>Бойко І.</i> ІВАН КОБИЛЕЦЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ АДВОКАТ ТА ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ У ГАЛИЧИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ. 22	
<i>Зозуля Є.</i> ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА І ВІЙСЬКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ РОМАНА ДАШКЕВИЧА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗБУДОВИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	31
<i>Кобилецький М.</i> ЛОНГІН ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ – АДВОКАТ, ГРОМАДСЬКИЙ ТА ДЕРЖАВНИЙ ДІЯЧ, ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАР ВНУТРІШНІХ СПРАВ ТА ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ ЗУНР	37
<i>Serban I.</i> THE PHILOSOPHY OF JAN IGŃÁC HANUŠ AT LVIV AND THE CONTEXT OF THE VORMÄRZ (1838-1847) (ФІЛОСОФІЯ ЯНА ІГНАЦА ГАНУША У ЛЬВОВІ ТА В КОНТЕКСТІ ДОБЕРЕЗНЕВОГО ПЕРІОДУ (1838-1847)).....	42
<i>Єфремова Н.</i> ВНЕСОК УКРАЇНСЬКИХ ПРАВНИКІВ КИЇВСЬКОЇ ТА ЛЬВІВСЬКОЇ ПРАВНИЧИХ ШКІЛ У СПРАВУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У 60-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ.....	44
<i>Кравчук М.</i> ПРОФЕСОР ВОЛОДИМИР КУЛЬЧИЦЬКИЙ – ВИДАТНИЙ ВИПУСКНИК ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА... 52	
<i>Хома І.</i> ЗМІСТ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ФАКУЛЬТЕТУ ПРАВА І ПОЛІТИЧНИХ ЗНАТЬ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ КРИЗЬ ПРИЗМУ НАВЧАННЯ С. КОНОВАЛЬЦЯ	58
<i>Земан І.</i> ВПЛИВ КОНЦЕПЦІЇ ЗЛОЧИНУ ГЕНОЦИДУ РАФАЛА ЛЕМКІНА НА СУЧАСНУ БОРТЬБУ УКРАЇНЦІВ ЗА СВОЄ ІСНУВАННЯ.....	62
<i>Ковальчук І.</i> АЛОЇЗА САВИЦЬКА – ЯСКРАВА ПРЕДСТАВНИЦЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ЦИВІЛІСТИЧНО-ПРАВОВОЇ ШКОЛИ.....	68
<i>Кольбенко А.</i> ЮЛІАН БАЧІНСЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ І ГРО- МАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ПУБЛІЦИСТ, ДИПЛОМАТ, ЖЕРТВА РАДЯНСЬКОГО КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ	74
<i>Кахнич В.</i> ВНЕСОК У РОЗВИТОК ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ ЮЛІАНА ЛАВРІВСЬКОГО	80
<i>Олійник Ю.</i> УКРАЇНОЦЕНТРИСТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВГЕНА КОНОВАЛЬЦЯ В ЄВРОПІ.....	86
<i>Шевчук Л.</i> ВИЗНАЧНІ НОТАРІУСИ – ВИПУСКНИКИ ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ	98
<i>Ригіна О.</i> ГЕРШ ЛАУТЕРПАХТ – ВІДОМИЙ ВИПУСКНИК ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ПРАВА.....	108

<i>Липитчук О.</i> СИДІР ГОЛУБОВИЧ – АДВОКАТ, ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ У ГАЛИЧИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.....	111
<i>Савуляк Р.</i> ПРОФЕСІЙНА І НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИДАТНОГО ВИПУСКНИКА ТА ЦИВІЛІСТА ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЕРНЕСТА ТІЛЛЯ.....	123
<i>Гутів Б.</i> АКАДЕМІК СТАНІСЛАВ ДНІСТРЯНСЬКИЙ – ВИДАТНИЙ ПРАВНИК ТА ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ. АВТОР ПРОЕКТУ КОНСТИТУЦІЇ ЗУНР.....	134
<i>Заяць О.</i> ПРОФЕСОР ВОЛОДИМИР КУЛЬЧИЦЬКИЙ – ВІДОМИЙ ДОСЛІДНИК КОДИФІКАЦІЇ ПРАВА УКРАЇНСЬКОЇ КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....	143
<i>Мельник А.</i> ВНЕСОК ЛЬВІВСЬКИХ ІНТЕЛЕКТУАЛІВ У ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ ДУМКИ В ГАЛИЧИНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1918-1939).....	153
<i>Борис І.</i> СТЕПАН ФЕДАК – ОРГАНІЗАТОР БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ У ГАЛИЧИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.....	157
<i>Пирій Н.</i> ЛЕВ РЕБЕТ – УКРАЇНСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ, ПУБЛІЦИСТ, АДВОКАТ, ОДИН ІЗ ЛІДЕРІВ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ.....	165
Трибуна молодого вченого	
<i>Алексєєва В.</i> СТЕПАН БАРАН – УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ І ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАР ЗЕМЕЛЬНИХ СПРАВ ЗУНР.....	172
<i>Танаскова А.</i> КИРИЛО ЙОСИФОВИЧ ТРИЛІОВСЬКИЙ – ВІДОМИЙ УКРАЇНСЬКИЙ АДВОКАТ, ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ У ГАЛИЧИНІ.....	178
СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАУКОВИХ ШКІЛ НА ЮРИДИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ	
<i>Тицик Б., Бойко І., Кахнич В.</i> ІСТОРИКО-ПРАВОВА НАУКОВА ШКОЛА.....	182
<i>Бойко І., Федущак-Паславська Г., Кахнич В.</i> НАУКОВА ШКОЛА РИМСЬКОГО ПРАВА.....	200
<i>Косович В., Бойко І., Кольбенко А., Липитчук О.</i> НАУКОВА ШКОЛА ТЕОРІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ ПРАВА.....	216
<i>Гураль П., Бойко І., Олійник Ю.</i> НАУКОВА ШКОЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО (ДЕРЖАВНОГО) ПРАВА.....	228
<i>Кобилецький М., Бойко І., Школик А., Олійник Ю.</i> НАУКОВА ШКОЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ТА ФІНАНСОВОГО ПРАВА.....	243
<i>Пилипенко П.</i> НАУКОВА ШКОЛА СОЦІАЛЬНОГО ПРАВА.....	253
<i>Коссак В., Шевчук Л.</i> ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА НАУКОВА ШКОЛА.....	268
<i>Бурдін В., Бойко І., Маркін В.</i> НАУКОВА ШКОЛА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА І КРИМІНОЛОГІЇ.....	280
<i>Нор В.</i> НАУКОВА ШКОЛА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ І КРИМІНАЛІСТИКИ.....	292
<i>Бойко І., Кахнич В., Ригіна О., Олійник Ю.</i> НАУКОВА ШКОЛА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА.....	304
<i>Шевчук Л.</i> ДЕКАНИ ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....	314

ВСТУПНЕ СЛОВО

ПРО МІСЦЕ І РОЛЬ ВИДАТНИХ ВИПУСКНИКІВ ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІСТОРІЇ

У сучасних умовах війни росії проти України спостерігається підвищений інтерес вчених-правознавців до проблематики історії національного державотворення. Особливе значення в цьому контексті має вивчення місця і ролі видатних випускників юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка в історії українського державотворення, якій присвячена Всеукраїнська наукова конференція «Місце і роль видатних випускників юридичного факультету Львівського університету в національній та європейській історії». Ця конференція є надзвичайно актуальною, адже вона має на меті проаналізувати внесок видатних випускників юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка в історію українського державотворення, визначити їхню роль в національній та європейській історії, їхню активну громадську, політичну та державну діяльність, боротьбу за правду, свободу, за свою державу, яка триває в Україні до сьогодні. Професійна та державотворча діяльність видатних випускників юридичного факультету Львівського університету, їх високого рівня свідомий патріотизм, загострене почуття справедливості, відповідальності за долю рідного народу є зразком, своєрідним еталоном для сучасного покоління українців, особливо для студентів нашого та інших юридичних факультетів вищих навчальних закладів України. Своім життєвим чином видатні випускники юридичного факультету Львівського університету заслужили на глибоку повагу та добру пам'ять, адже все своє життя вони присвятили

активній громадсько-політичній і культурній діяльності, яка була спрямована на національне відродження України та створення національної держави. Сьогодні їх життєвий і професійний шлях, їхня професійна діяльність і громадянська позиція є взірцем для сучасних українських юристів.

Важливість наукової конференції «Місце і роль видатних випускників юридичного факультету Львівського університету в національній та європейській історії» визначається тим фактом, що вона відбувається в умовах війни росії проти України. Вже третій рік, як російський агресор розпочав злочинне повномасштабне вторгнення в Україну. Цей напад став кульмінацією загарбницької війни, яку російська федерація розпочала десять років тому з окупації Криму. Відтоді Україна та її народ героїчно відстоює своє право на державну незалежність, на власний європейський вектор розвитку та мирне майбутнє. В своїй боротьбі український народ ціною життя своїх синів і дочок платить за свободу і незалежність як власної держави, так і за безпеку світового співтовариства. Сьогодні, ми низько схиляємо голови перед подвигом наших патріотів і дякуємо кожному захиснику та захисниці, які виконують бойові завдання та щоденно, крок за кроком, наближають нашу перемогу.

Всеукраїнська наукова конференція організована і проведена 25 квітня 2024 р. з ініціативи кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Вона є непересічною подією у науковому середовищі українських вчених-правників та має надзвичайно важливе значення, оскільки у різні історичні періоди видатні випускники юридичного факультету Львівського університету брали активну участь в українському державотворенні, зокрема боролися за національну свободу і національну державу. Тривалий час, перебуваючи під потужним геополітичним впливом сусідніх держав й ведучи важку боротьбу за свою державну незалежність, зокрема видатні випускники юридичного факультету Львівського університету упродовж ХХ ст. активно долучалися до унікального історичного шансу втілити у життя мрії про створення самостійної України.

Всеукраїнська наукова конференція є також важливим кроком до Перемоги над ворогом. Її метою є вшанування пам'яті видатних випускників юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка та визначення їхнього місця в національній та європейській історії.

Видатні українські випускники юридичного факультету Львівського університету в різні історичні періоди внесли вагомий внесок у національну історію, зокрема у боротьбу за українську державу, мову, популяризацію української культури, закріплення у свідомості багатьох поколінь української ідентичності та національної ідеї. Вони розуміли, що українська мова є фундаментом, на якому будується суверенна Українська Держава, невтомно утверджували окремішність української мови, літератури, історії та культури. Вони завжди прагнули до освітнього, наукового та професійного поступу, всупереч усім історичним викликам і задля успішного майбутнього української нації. Сьогодні про це варто донести до європейського інтелектуального простору, показати тяглість українців до сповідування європейських цінностей.

Видатні українські випускники юридичного факультету Львівського університету популяризували українську національну ідею, були активними учасниками громадського, державного і культурного життя.

Значно активізувалася громадська та політична діяльність видатних українських випускників юридичного факультету Львівського університету в австрійський період (1784-1918). У той час вони як представники нової генерації усвідомлювали відповідальність за долю свого народу, взялися за захист прав українців та за розвиток українського суспільства. Завдяки видатним українським випускникам юридичного факультету Львівського університету серед західноукраїнського населення відбулося поширення і утвердження ідей про гідність людини, про можливість захисту її прав в суді за допомогою закону. Вони видавали різні журнали, писали наукові та професійні статті, публічно виступали і пояснювали, як підвищити правові знання та правову культуру серед людей. Їх обирали послами (депутатами) австрійського пар-

лементу та Галицького крайового сейму. Відтак вони сприяли підвищенню рівня національної свідомості, формуванню національної єдності, соборності, пошуку порозуміння між західноукраїнським населенням та Надніпрянською Україною, пошук порозуміння з поляками, румунами, угоцями, вели боротьбу з поширенням москвофільських ідей у Галичині.

Видатні українські випускники юридичного факультету Львівського університету відкривали народні читальні «Просвіти», безкоштовно захищали права українців, зокрема селян. Так, наприклад О. Коссак безкоштовно захищав права священників УГКЦ, звинувачених у використанні української мови, відстоював право на використання української мови в судівництві, захищав права та інтереси українських освітніх, культурних і господарських установ, здійснював захист у суді прав коломийської «Рідної Школи», завдяки чому вдавалося уникати закриття польською адміністрацією українських шкіл. Адвокат О. Коссак захищав під час політичних процесів у судах активістів національно-патріотичних організацій («Пласту», УНДО, УВО та ОУН).

Інший відомий випускник юридичного факультету Львівського університету І. Макух в австрійський період активно захищав права українців в судах, а на політичних процесах був безоплатним захисником українських патріотів. Примітним було те, що в адвокатській канцелярії І. Макуха документація та листування з австрійськими державними, судовими й іншими органами велися виключно українською мовою. Брав активну участь в організації осередків товариства «Січ» і читалень товариства «Просвіта» на Товмаччині.

Юридичний факультет Львівського університету прославили відомі адвокати ХІХ ст., які мали можливість вільно висловлювати свої думки, підвищувати рівень національної свідомості серед населення, наполегливо захищали права рідного народу в умовах чужоземного панування. Це була так звана адвокатська доба в розвитку галицького українства, коли кожен з адвокатів на своєму місці закладав свою цеглину в відродження України. Це проявлялося у служінні насамперед своєму народу через на-

лежне виконання професійних обов'язків. Адвокати намагалися творити нову правову і національно-політичну реальність, роз'яснювали зміст австрійського законодавства, які відкривали легальні можливості для розвитку національного руху. Можна стверджувати про значний вплив адвокатів на розвиток політично-правової культури. Адвокати були серед засновників політичних партій, депутатами Галицького крайового сейму та австрійського парламенту. Вони використовували фахові знання і досвід для організації українського представництва в цих інституціях. Найбільш відомими адвокатами другої половини ХІХ – початку ХХ ст., які навчалися на юридичному факультеті Львівського університету, є К. Левицький, Є. Петрушевич, С. Федак, С. Голубович, Є. Олесницький, І. Макух, К. Трильовський, Л. Ганкевич, М. Лагодинський, О. Коссак, Р. Домбачевський, А. Чайковський, О. Надрага, М. Глушкевич, О. Марітчак, В. Старосольський, С. Шухевич та ін. Більшість з них були серед засновників і членів Союзу українських адвокатів.

Випускники юридичного факультету Львівського університету були активними учасниками творення Українських Січових Стрільців, Української Галицької Армії, Української військової організації, Українського національно-демократичного об'єднання та інших політичних партій, Організації Українських Націоналістів, Української Повстанської Армії (Ю. Бачинський, С. Базилевич, В. Вергановський, Д. Вітовський, Є. Коновалець, Л. Ребет, Ю. Панейко та ін.).

Особливо важливу роль відіграли випускники юридичного факультету Львівського університету в творенні та розбудові ЗахідноУкраїнської Народної Республіки, яка була проголошена 1 листопада 1918 р. у Львові. Це була знакова подія у тисячолітній історії національного державотворення, яка свідчила про реалізацію українським народом західних земель України свого права на політичне самовизначення і відповідала тогочасним європейським й світовим стандартам та традиціям, які визнавали право народу на самовизначення. В епіцентрі Листопадового чину перебувало головне місто Галичини – Львів і, зокрема, юридичний

факультет Львівського університету. І не лише тому, що Львівський університет знаходився поблизу урядових установ ЗУНР, а й тому, що значна частина його викладачів, випускників, студентів стали активними учасниками Листопадового чину, керівниками інститутів державної влади ЗУНР, створених у процесі її розбудови. Ми пишаємося випускником юридичного факультету Львівського університету Євгеном Петрушевичем, зусиллями якого у 1918 р. понад сто років було проголошено ЗУНР, і він став її президентом, інший випускник юридичного факультету Кость Левицький став главою уряду – Прем'єр-Міністром ЗУНР. Лише серед членів Української Національної Ради та Державного Секретаріату ЗУНР значна частина – це колишні випускники юридичного факультету Львівського університету, вже не говорячи про президента ЗУНР Євгена Петрушевича та першого прем'єр-міністра ЗУНР Костя Левицького. Серед інших славних випускників юридичного факультету Львівського університету, які брали активну участь у діяльності ЗУНР, варто згадати Степана Барана – міністра земельних справ в першому уряді ЗУНР, Лонгіна Цегельського – міністра внутрішніх справ та міністра закордонних справ урядів ЗУНР, Степана Федака – міністра продовольства уряду ЗУНР, Івана Макуха – міністра відбудови та міністра внутрішніх справ ЗУНР, Сидора Голубовича – міністра судівництва та другого прем'єр-міністра ЗУНР, Володимира Бачинського – члена Української Національної Ради, Володимира Старосольського – члена Українського генерального військового комітету, який підготував Листопадове повстання 1918 р. та інших. Багато з них після поразки ЗУНР змушені були емігрувати за кордон, а ще більше – потрапило у жорна сталінських репресій. Разом з тим, великим позитивом було й те, що видатні випускники юридичного факультету Львівського університету, як і українці в цілому у той час, заявили про себе всьому світові як окрема нація, яка має право на власну державу; значно підвищився рівень національної свідомості тогочасного українського народу; українці здобули досвід державотворення, який міцно вкоренився в історичну пам'ять і став надбанням наступних поколінь борців за Українсь-

ку державу, в тому числі і в сьогоденнішніх умовах війни росії проти України.

Видатні українські випускники юридичного факультету Львівського університету в різні історичні періоди внесли вагомий внесок у європейську історію. Так, одним з відомих випускників юридичного факультету Львівського університету є Рафал Лемкін (24 червня 1900 – 28 серпня 1959) – автор терміну геноцид; перший із фахівців міжнародного права, який визначив злочини сталінського комуністичного режиму проти українців як геноцид. Завдяки винятковим зусиллям відомого випускника школи права Львівського університету Рафала Лемкіна, розробника концепції геноциду, в 1948 р. світ побачила Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. Саме він запропонував кваліфікувати Голодомор 1932-33 років як геноцид Українського народу.

Відомим випускником юридичного факультету Львівського університету є Герш Лаутерпахт (16 серпня 1897 – 8 травня 1960) – австрійський, а згодом англійський юрист, спеціаліст з міжнародного права. У 1946-1947 рр. був членом Британської комісії у справах військових злочинців і зробив значний внесок у розробку законодавства в галузі військових злочинів та у формулювання статуту Нюрнберзького міжнародного суду над головними нацистськими військовими злочинцями. Основною ідеєю його творчості було перетворення норм міжнародного права в основу тодішніх відносин між країнами. Г. Лаутерпахт був одним з авторів концепції прав людини як норми міжнародного права. Він був ініціатором внесення до Статуту ООН пункту про дотримання прав людини як однієї з цілей цієї організації. Герш Лаутерпахт у своїх працях «Джерела міжнародного приватного права» (1927) та «Функції права у міжнародному співтоваристві» (1933) вперше висунув тезу про недопустимість протиставлення «інтересів» «правам» у відносинах між державами. Провідна ідея Лаутерпахта – перетворення норм міжнародного права в основу відносин між країнами і дотримання державами тих принципів і моралі, котрі обов'язкові і для окремих особистостей. У праці «Визнання

у міжнародному праві» (1947) він, зокрема, стверджував, що визнання одної держави іншою повинне бути правовим, а не політичним актом. Вчений був одним з авторів концепції прав людини як норми міжнародного права – «Міжнародний біль прав людини» (1945), «Міжнародне право і права людини» (1950), «Розвиток міжнародного права Міжнародним судом ООН» (1958).

Відомі випускники юридичного факультету Львівського університету були серед засновників і вчених Українського вільного університету (УВУ) – приватного українського університету, першого вищого навчального закладу і другої наукової установи української еміграції за кордоном, єдиного у світі вищого навчального закладу поза межами України з українською мовою навчання. Університет був заснований 17 січня 1921 р. у Відні, столиці Австрії, з ініціативи українських інтелектуальних діячів у складі двох факультетів – філософського та права і суспільних наук. Серед засновників був випускник юридичного факультету Львівського університету В. Старосольський. Восени 1921 р. УВУ переїхав до Праги, а із завершенням Другої світової війни – до Мюнхена. З діяльністю закладу пов'язані імена багатьох видатних випускників юридичного факультету Львівського університету. Зокрема, в празький період діяльності УВУ в ньому працювали такі випускники юридичного факультету Львівського університету як Ю. Панейко, Я. Падох, Ю. Старосольський, Л. Ребет та ін.

Сьогодні юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка – це одна з провідних правничих шкіл в Україні, яка міцно утримує лідерські позиції в галузі юридичної освіти і науки, забезпечує функціонування та інноваційний розвиток освіти, підвищення її якості та доступності, інтеграції до європейського освітнього простору зі збереженням національних досягнень і традицій. Уже понад 360 років юридичний факультет Львівського університету готує спеціалістів у галузі права для органів державної влади, місцевого самоврядування, судових і правоохоронних органів, інших сфер юридичної практики.

У сучасних умовах юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка продовжує ті славні традиції, якими відзначався Університет впродовж декількох століть. У ньому завжди панував дух академічних прав і свобод, студентських ініціатив та натхненної праці. Головними завданнями сучасної юридичної освіти професорсько-викладацький склад юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка вбачає у підготовці висококваліфікованих спеціалістів у галузі права, які наділені зрілістю розуму, незалежністю суджень і сповнені відповідальністю як перед суспільством, так і власним сумлінням. Професори і доценти юридичного факультету намагаються сформуванати у випускників почуття національної гідності, патріотизму, порядності, справедливості та невпинного прагнення до нових знань. Саме це й і визначає зміст і характер навчального процесу, спрямованість студентської наукової роботи. Це дає змогу виховувати фахівців, які відповідають вимогам сьогодення та в майбутньому складатимуть славу Франковому університету й Україні.

У цьому сенсі Всеукраїнська наукова конференція має практичне значення. Вона дає можливість спрогнозувати, в якому напрямі сьогодні повинні розвиватися національне державотворення; дозволяє відповісти на питання, якими сьогодні нерідко спекулюють: чи маємо ми, українці, власний багатовіковий державотворчий досвід, політико-правові основи, сталі правові традиції державотворення, чи існує неперервність українського державотворчого процесу. Ця наукова конференція зорієнтована на те, щоб допомогти, насамперед студентам юридичного та інших факультетів вищих навчальних закладів України зайняти міцну громадянську і державницьку позицію у розбудові демократичної та правової держави. І звернення до історичного досвіду видатних випускників юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка є запорукою гідного майбутнього України.

Ігор Бойко

Голова редакційної колегії

6. Ротфельд А. Геноцид в концепції Рафала Лемкіна. *Civilians in contemporary armed conflicts: Rafal Lemkin's heritage*; pod red. nauk. Agnieszki Bienczyk-Missala. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2017. S. 123.
7. Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (*Ukraine v. Russian Federation*), Provisional Measures, Order of 16 March 2022, I.C.J. Reports 2022, p. 211. URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/182/182-20220316-ord-01-00-en.pdf> (дата звернення: 15.04.2024).
8. Redzik A. Poczet Jurystów i Ekonomistów (2). Rafał Lemkin (1900–1959) – Patron «Głosu Prawa» 2019. *Głos Prawa*. 2019. t. 2. nr 1 (3). poz. 17. S. 217–229.
9. Sands P. The Memory of Justice: The Unexpected Place of Lviv in International Law – A Personal History. Case *Western Reserve Journal of International Law*. 2011. Vol. 43. P. 739–758.

АЛОЇЗА САВИЦЬКА – ЯСКРАВА ПРЕДСТАВНИЦЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ЦИВІЛІСТИЧНО-ПРАВОВОЇ ШКОЛИ

Іван Ковальчук

доктор філософії у галузі права, старший викладач

кафедри суспільно-політичних наук

Вінницького національного технічного університету

e-mail: ivankovalchuk@vntu.edu.ua

Серед відомих українських цивілістів важливе місце займає Алоїза Миколаївна Савицька, яка визнана науковою спільнотою яскравою представницею Львівської цивілістично-правової школи.

Савицька Алоїза Миколаївна народилася 17 лютого 1924 р. у селищі Жванець Кам'янець-Подільського району Хмельницької області. У 1945 р. вступила до юридичного інституту в Алма-Аті, а згодом перевелася на 4-й курс юридичного факультету Львівського університету, який 1950 р. закінчила з відзнакою. З 1950 р. навчалася в аспірантурі при Всесоюзному науково-дослідному інституті радянського законодавства у Москві. Тема її

дисертаційного дослідження на той час (початок 50-х років ХХ ст.) була не лише непростюю, а й, до певної міри, небезпечною, адже йшлося про цивільну відповідальність службових осіб. У 1953 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему, яка вважалася революційною на той час: «Майнова відповідальність державних органів за шкоду, завдану їхніми службовими особами». З 1953 р. і до останнього дня Савицька А. М. – доцент кафедри цивільного права і процесу Львівського університету імені Івана Франка [1, с. 41].

У 1960 р. в державі розпочалася робота з опрацювання проекту Основ цивільного законодавства Союзу РСР та союзних республік. А. М. Савицька активно включилася в законотворчий процес, надсилала свої зауваження, брала участь у наукових конференціях, присвячених обговоренню проекту, після його схвалення пропагувала новели до нього. Вагомим був внесок А. Савицької у загальну теорію юридичної відповідальності. Вона, зокрема, досліджувала поняття, підстави та функції відповідальності. Теоретичні здобутки науковця знайшли відображення у виданні «Поняття протиправності та її форми за радянським цивільним правом» (1974).

З 1963 р. Алоїза Миколаївна почала досліджувати тему договору поставки, правового регулювання матеріально-технічного постачання і навіть підготувала навчальний посібник на цю тему, який, однак, не був опублікований.

Савицька А. М. все своє професійне життя присвятила кафедрі цивільного права і процесу Львівського університету імені Івана Франка, читала курс цивільного права, впроваджуючи передові традиції викладання цивільного права на юридичному факультеті. З спогадів колег Алоїза Миколаївна завжди гуртувала навколо себе студентів, аспірантів та усіх колег по роботі. А. М. Савицька, хоч і не отримала вчене звання професора, для студентів вона була справжнім професором і академіком. Алоїза Миколаївна Савицька була науковцем, вченою з Великої Букви! Їй були притаманні такі чесноти як висока інтелігентність, великодушність, справедливість, відданість своєму покликанню, своїй місії, демократичні засади співпраці та спілкування з студентами, гуманне ставлення

до них, доброзичливість, порядність, людяність, щирість та відкритість у спілкуванні, готовність завжди допомогти. Про її цікаве та насичене життя свідчать її науково-педагогічні, громадські та практичні доробки. Її лекції завжди відзначалися змістовністю, були вичерпні, а головне – подані доступно, зрозуміло, ясно. Елегантна, інтелігентна, мудра, завжди з привітною і щирою усмішкою. Лекції читала без зайвого теоретизування, пояснення матеріалу починала з аналізу конкретної життєвої ситуації, що стала предметом судового розгляду. І так, на прикладі розплутувала складний клубок протиправності, безпосереднього причинного зв'язку, вини та інші складні юридичні матерії. На практичних заняттях ніколи розв'язок задачі не можна починати, що згідно норми такої-то Закону такого-то має бути так. Починайте з питання, тоді шукайте відповідь, тоді наступне питання – відповідь на нього, а тоді вже – висновок. Зразкове аналітичне мислення, чудове знання матеріалу, його виклад! Не дивлячись на складність курсу «Цивільне право», завдяки Алоїзі Миколаївні, його любили всі студенти. Надзвичайно цікавим був студентський науковий гурток, який вела Алоїза Миколаївна. На ньому аналізували ті питання, які не могли розглянути на лекціях, в рамках програми курсу. З часом забулися деталі, теми, але назавжди залишилося піднесення і радість від пізнання нового.

Сфера наукових інтересів Савицької Алоїзи Миколаївни була надзвичайно цікавою та широкою. Її багаторічна наукова діяльність була зосереджена на актуальних проблемах цивільного, речового, зобов'язального права. У 1959 р. була видана монографія «Майнова відповідальність державних органів за шкоду, завдану їхніми службовими особами», що не втратила своєї актуальності і зараз.

Як вище зазначалося, вагомим внеском у загальну теорію юридичної відповідальності були і праці цивіліста А. М. Савицької. Нею досліджувалися поняття, підстави та функції відповідальності. У списку наукових публікацій з проблем відповідальності варто насамперед виділити книгу «Поняття протиправності та її форми за радянським цивільним правом» (Львів, 1974), у якій

автор наголосила на необхідності вироблення чіткої наукової позиції щодо протиправності, суть якої – невиконання юридичного обов'язку. А тому і форми протиправності (протиправна дія та протиправна бездіяльність) залежить від змісту порушеного обов'язку вчинити певну дію або утриматися від її вчинення [2, с.7].

Вагому наукову цінність мають наукові погляди, висловлені у книзі «Юридична відповідальність» (Цивілістичні аспекти), Алоїза Миколаївна була автором двох розділів. У ній, на підставі аналізу законодавства, наукових джерел А. М. Савицька обґрунтувала думку про те, що для цивільної відповідальності, як і для юридичної в цілому, характерним є те, що вона (відповідальність) виступає як обтяження для правопорушника у формі покладання на нього нового обов'язку. Низка нових аргументів приведено нею для обґрунтування можливості застосувати інститут позадоговірної відповідальності при порушенні права громадян на сприятливе навколишнє середовище. Принципова позиція автора в цьому питанні є дуже актуальною в сучасних умовах, коли екологічна обстановка на Україні катастрофічно погіршується.

Юридична громадськість схвально зустріла видану 1981 р. у співавторстві з чоловіком, професором В. Г. Сокуреном, монографію «Право. Свобода. Равенство». У ній проаналізована роль права в реалізації та розвитку особи, значення зв'язку свободи з правом для розширення принципу рівноправності та посилення юридичних гарантій прав і свобод громадян. І хоча ця робота позначена наявністю властивих тогочасній літературі ідеологічних штампів (інакше вона не побачила б світу), висновки авторів щодо розширення кола суб'єктивних прав і свобод людини та посилення їх захисту з боку держави, зокрема щодо посилення судового захисту, не втратили актуальності й понині [2, с. 7].

Новаторською була наукова праця А. М. Савицької «Відшкодування шкоди, завданої неналежним лікуванням» (1982), яка була однією з перших в Україні [3]. Монографія А. М. Савицької «Відшкодування шкоди, завданої неналежним лікуванням», видана 1982 р. у Львові, стала прогресивним явищем у тогочасній радянській правничій науці. Цілком справедливо наголошує

І. Я. Сенюта про те, що у науковому доробку А. Савицької правові питання взаємовідносин «лікар – пацієнт – заклад охорони здоров'я» посідають особливе місце: вона досліджувала правову природу лікарської помилки, особливості юридичної відповідальності за шкоду, завдану здоров'ю внаслідок неналежного виконання професійних обов'язків медичним працівником тощо [4, с. 77]. У вже згаданій монографії «Відшкодування шкоди, завданої неналежним наданням медичної допомоги», опублікованій у Львові 1982 р., обґрунтувала свою позицію про те, що відносини між закладом охорони здоров'я і пацієнтом мають договірну основу, а, відтак, є цивільно-правовими за природою. Такого висновку А. Савицька дійшла, проаналізувавши особливості здійснення права на охорону здоров'я як особистого немайнового права та дослідивши одне з основних нематеріальних благ – здоров'я як об'єкт права на охорону здоров'я. Серед ключових висновків А. Савицької, варто виокремити, насамперед, такі: 1) правостворювальним юридичним фактом при виникненні правовідносин щодо надання медичної допомоги є вільне волевиявлення громадянина, а відсутність такого волевиявлення перешкоджає виникненню цих відносин; 2) об'єктом права на охорону здоров'я є охорона здоров'я як нематеріальне благо. Право на охорону здоров'я є абсолютним і невідчужуваним від носія такого права; 3) право на охорону здоров'я не обумовлене жодними майновими інтересами носія прав [4, с. 46]. Як для комуністичного режиму, така постановка питання Л. Савицькою, була сміливою, до певної міри революційною. Деякі висновки, запропоновані А. М. Савицькою, викликають дискусію. Зокрема, як зазначає І. Я. Сенюта, все ж важко погодитись із її висновком про те, що відсутність вільного волевиявлення перешкоджає виникненню правовідносини з надання медичної допомоги [4, с. 46], адже медична допомога надається пацієнтові не тільки за наявності його вільного волевиявлення, а й у випадках, коли пацієнт перебуває, наприклад, у комі або коли існують ознаки прямої загрози життю людини. Попри те, що за таких обставин пацієнт позбавлений можливості висловити свою волю, дати

згоду на медичне втручання чи відмовитись від нього, такі відносини виникають і регламентуються насамперед актами цивільного законодавства. У подібних випадках, на нашу думку, для виникнення правовідносин існує інша підстава, а саме такі відносини виникають безпосередньо з актів цивільного законодавства. Нормативне підтвердження окресленої позиції передбачене в п. 3 ст. 11 Цивільного кодексу України, де закріплено, що цивільні права й обов'язки можуть виникати безпосередньо з актів цивільного законодавства [4, с. 78]. Проте, монографія А. М. Савицької «Відшкодування шкоди, завданої неналежним наданням медичної допомоги» була значним науковим досягненням вченої та Львівської цивілістично-правової школи. Завдяки цій праці ім'я науковця А. М. Савицької стало відоме за кордоном. Схвальна рецензія з'явилася навіть в одному з американських журналів, що на той час було справжньою сенсацією. Це стало непересічною подією, визнанням вагомості результатів наукового дослідження! Саме Алоїза Миколаївна започаткувала цей важливий напрям наукових досліджень, в якому з цього часу написано чимало статей, монографій, дисертацій, але саме її обґрунтовані висновки, напрацювання були першими, новаторськими, вагомими і не втратили таких характеристик до сьогодні.

На жаль, дуже рано відійшла у засвіти Алоїза Миколаївна, 26 жовтня 1991 р., на шістдесят восьмому році життя. Високий авторитет науковця, педагога, мудрої людини, теплі спогади про Алоїзу Миколаївну живуть у серцях її учнів!

Література:

1. Яворська О. С. Світлій пам'яті вчителів – корифеїв української цивілістики Володимира Васильовича Луця та Алоїзи Миколаївни Савицької. Видатні випускники юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка та їхня роль в історії українського державотворення : зб. матеріалів міжнар. наукової конф., м. Львів, 24 бер. 2023 р. / І. Й. Бойко (голова редколегії), Ю. В. Олійник (відп. секр.). Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. 2023. Вип. 3. С. 38–42.

2. Пам'яті А. М. Савицької – вченого, педагога, людини (до 80 – річчя від дня народження). *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2004. Вип. 39. С. 3-8.
3. Персоналії. Алоїза Миколаївна Савицька. *Медичне право*. 2008. № 1. С. 142–144.
4. Сенюта І. Я. Генеза вітчизняної цивілістичної думки щодо правовідносин у сфері надання медичної допомоги та її сучасний стан. *Медичне право*. 2016 № 2(18). С.74–92.
5. Савицкая А. Н. Возмещение ущерба, причиненного ненадлежащим врачеванием. Львов: Выща школа, 1982. 196 с.

ЮЛІАН БАЧИНСЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ І ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ПУБЛІЦИСТ, ДИПЛОМАТ, ЖЕРТВА РАДЯНСЬКОГО КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ

Андрій Кольбенко

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії держави,
права та політико-правових учень
Львівського національного університету імені Івана Франка
e-mail: andriy.kolbenko@lnu.edu.ua*

Юліан Олександрович Бачинський народився у с. Новосілка (присілок Куть; нині Тернопільський район Тернопільської області) у родинні священника УГКЦ. Початкову освіту одержав вдома. Його батько, Олександр, був священником у цьому селі. За своїми політичними поглядами він був народовцем, але намагався знайти порозуміння з москвофілами. Через це носив псевдонім «миролюб» або «правдолюб». Батько Юліана відіграв важливу роль у формуванні та утвердженні тогочасного інтелектуального середовища в Галичині. Особливо у діяльності товариства «Просвіта» та НТШ. Мати померла, коли Юліану було кілька років і він виховувався у дідуся по материнській лінії в місті Гусятині.

Навчався у Львівській гімназії з німецькою мовою викладання (1880-1882), Дрогобицькій реальній гімназії ім. Франца Йосифа

Наукове видання

**МІСЦЕ І РОЛЬ ВИДАТНИХ ВИПУСКНИКІВ
ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
В НАЦІОНАЛЬНІЙ
ТА ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІСТОРІЇ**

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської наукової конференції**

25 квітня 2024 р.

м. Львів

Випуск 4

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 19,3. Тираж 150 пр. Зам.

Видавець та виготовлювач:

Львівський національний університет імені Івана Франка.

вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК №3059 від 13.12.2007 р.

Місце і роль видатних випускників юридичного факультету Львівського університету в національній та європейській історії»: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції (м. Львів, 25 квітня 2024 р.) / І. Й. Бойко (голова редколегії), Ю. В. Олійник (відп. секр.). – Львів, 2024. – Вип. 4. – 332 с.

УДК 378.4.063.016:34](477.83-25)